

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

The Applicability of Optimality Theory for the Analysis of Bilingual Grammar in the Hungarian–American Bilingual Community in North Carolina: A Comprehensive Description of the North Carolina Hungarian Club’s Code-switching Patterns

Az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméletének az alkalmazhatósága az észak-karolinai magyar-amerikai kétnyelvű közösségben: Az észak-karolinai Magyar Klubra jellemző kódváltási minták átfogó leírása

Kovács Tímea

Témavezető:

Dr. Fenyvesi Anna

Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

2009.

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

The Applicability of Optimality Theory for the Analysis of Bilingual Grammar in the Hungarian–American Bilingual Community in North Carolina: A Comprehensive Description of the North Carolina Hungarian Club’s Code-switching Patterns

Az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméletének az alkalmazhatósága az észak-karolinai magyar-amerikai kétnyelvű közösségben: Az észak-karolinai Magyar Klubra jellemző kódváltási minták átfogó leírása

Kovács Tímea

Témavezető:

Dr. Fenyvesi Anna

Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

2009.

1. Bevezetés

A kódváltás Gumperz (1982: 59) definíciója szerint „két különböző nyelvtani rendszerbe, vagy alrendszerbe tartozó beszédrészletek egymás mellé helyezése ugyanazon megnyilatkozáson belül” (saját fordítás). Noha nyelvészek az 1950-es évek óta vizsgálták a kódváltás jelenségét, Blom és Gumperz (1972) mutattak rá arra, hogy a kódváltás egy adott közösség nyelvi repertoárjának része és működését „társadalmi szabályok” (*social constraints*) befolyásolják.

A szakirodalomban mára alaptézis, hogy a kódváltás sosem öntörvényű – mechanizmusát strukturális és funkcionális szabályok egyaránt irányítják. Egyesek nyelvészek szerint ezek a strukturális és funkcionális szabályszerűségek univerzálisak, mások szerint kizárólag a kódváltott nyelvpárok egymásra való kölcsönhatásában értelmezhetőek.

A kódváltás funkcionális mechanizmusát elemző nyelvészek abban egyetértenek, hogy a kódváltás, mint kommunikációs aktus, jelentéssel bír. A kódváltás jelentését – a konstruktivista-esszencialista dichotómia tágabb keretében elhelyezve – egyes teoretikusok szerint egy objektívan *létező* történelmi, kulturális, társadalmi jellemzők mentén körülhatárolható valóság tágabb kontextusában kell vizsgálni (Fishman 1966; Myers-Scotton 1983, 1993, 1998, 2000; Woolard 1988, 1989; McClure és McClure 1988; Gal 1979, 1988). Velük szemben állnak azok a teoretikusok (Auer 1984, 1998; Wei 1995, 1998, 2005; Stroud 1992, 1998; Torras és Gafaranga 2002; Gafaranga 2005), akik úgy vélik, hogy a kódváltás nem csak jelentéssel bír, hanem jelentést *hoz létre*, ami elsősorban az adott nyelvi helyzet alapos szövegközpontú elemzése által értelmezhető. A kódváltás-kutatásban legújabban tetten érhető tendencia a két álláspont

egymáshoz való közelítése egy – a korábbi elméleteket és módszereket – egyesítő értelmezési keret kidolgozására.

Ebbe a folyamatba illeszkedik Bhatt és Bolonyai (megjelenés alatt) által kidolgozott – „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésre” – szociokognitív elmélete, melynek keretében leírható, hogy a szociopragmatikai értelemmel bíró kódváltási aktusok hogyan hoznak létre és/vagy értelmeznek társadalmi konstrukciókat egy adott két-, vagy többnyelvű közösség nyelvi repertoárjában. Az elméleti keret univerzális, de mindig egy adott közösség nyelvi repertoárjában aktualizálódik.

2. A dolgozat célja

Jelen dolgozat célja bemutatni és elemezni az Észak-Karolinában, diaszpórában élő magyar-amerikai emigráns beszédközösség kontextusában Bhatt és Bolonyai által kidolgozott (megjelenés alatt lévő) „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméleti keretét.

A dolgozat kvalitatív és kvantitatív elemzés egyben. A kvalitatív, szöveg-centrikus elemzés célja nyelvi példákon keresztül bemutatni, hogy milyen szociopragmatikai, társalgási funkciókat lát el – az adott nyelvi helyzet ismeretében – a kódváltás (vagy annak hiánya), illetve megvizsgálni, hogy viselkednek ezek a funkciók egymással való interakciójukban.

A kvantitatív elemzés célja megismerni a vizsgált beszédközösség szociolingvisztikai jellemzőit, melyek segítségével feltárható az a szociokognitív dimenzió, amelyben aktualizálódik a Bhatt és Bolonyai által – az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” keretében – felállított a kódváltás által betöltött szociopragmatikai funkciókat is betöltő nyelvi szűrők rangsora.

3. Az Optimalitás elméleti kerete

Az Optimalitás elméleti keretét – generatív nyelvészeti hagyományok alapján – Prince és Smolensky (1993, 2004) dolgozta ki, amit elsősorban a fonológia, illetve újabban a pragmatika területén alkalmaznak. Elméletük szerint a beszédprodukció, a kimondott vagy leírt nyelvi forma – vagyis a megvalósult felszíni reprezentáció – egy generatív folyamat (GEN) eredménye, melynek során az egymással versengő ún. nyelvi inputokat egy hierarchikus nyelvi „szűrőkből” (*constraints*) álló készlet (CON) értékeli (EVAL). A mély nyelvi szinteken egymással versengő nyelvi inputok közül az lesz az optimális jelölt, a megvalósult felszíni reprezentáció, amelyik sikeresen halad át a nyelvi szűrőkön. A nyelvi szűrők, amelyek egyben a nyelv „jól-formáltságát” (*well-formedness*) meghatározó szabályok, egymással hierarchiában állnak. Ez a hierarchia kötött, de mivel nem minden szűrő aktivizálódik az egyes nyelvi folyamatokban, az aktuális rangsor változhat. Az éppen aktuális nyelvi folyamatban aktivizált hierarchiában a legmagasabban álló nyelvi szűrőn a sikeres jelöltnek át kell haladnia. Az összes absztrakt mély nyelvi szinteken lehetséges – a felszíni reprezentációért egymással versengő – nyelvi jelölteket tehát a nyelv EVAL (értékelő) eszköze megvizsgálja, hogy eleget tesz-e az adott nyelvi helyzetben aktivizálódott nyelvi szűrő követelményének. Az optimális jelölt nem hághatja át a legmagasabban rangsorolt nyelvi szűrőt. Az egyes nyelvi jelöltek által sikeresen teljesített nyelvi szűrőket algoritmus alapú táblázatokban feltüntetve, a nyelvi szűrők rangsora megállapítható. Vagyis az Optimalitás elméletének megfelelően a nyelv szabályai a felszíni reprezentációk és azok lehetséges absztrakt nyelvi szinteken megjelenő versenytársainak az egyes szűrőkkel szemben tanúsított empirikus vizsgálata és algoritmusszerű összesítése alapján megállapíthatók.

Az Optimalitás elméleti keretét használta fel Bhatt és Bolonyai (megjelenés alatt) a kétnyelvű közösségek nyelvhasználatának a leírására, különös tekintettel a kétnyelvű-, vagy többnyelvű beszédmódra jellemző kódváltás szociopragmatikai jelentésteremtő sajátosságaira. Bhatt és Bolonyai elmélete szerint a kódváltás szociopragmatikai funkciói egy univerzális szociokognitív elméleti keretben értelmezhetőek. Elméleti keretük innovatív oldala, hogy egységesítve a szövegelemző és szociolingvisztikai hagyományokat, elemzésük középpontjába a kódváltás szociopragmatikai szöveg-centrikus funkcióinak vizsgálatát állítják egy adott beszédközösségre jellemző szociokognitív és szociolingvisztikai jellemzők és nyelvhasználati módok ismeretében. Vagyis a kódváltás funkcióinak szöveg-centrikus elemzését kiegészíti az adott közösség nyelvhasználati tendenciáinak ismerete, a közösség szociokognitív dimenziójának a feltárása.

Az Optimalitás elméleti keretének megfelelően Bhatt és Bolonyai azt állítják, hogy a megvalósult nyelvi forma, ami két- vagy többnyelvű beszélőkre jellemzően lehet kódváltott, vagy egynyelvű, az adott nyelvi helyzet által megkívánt szociopragmatikai funkciót a lehető legoptimálisabban tölti be. A mély nyelvi szinteken a felszíni reprezentációért egymással versengő lehetséges jelöltek száma tehát a kódváltott, illetve a kódváltásban aktivizálódott nyelvi kódok egynyelvű jelöltjeire korlátozódik. Ezeket a jelölteket szociopragmatikai nyelvi szűrők értékelik, amik egyben az adott nyelvi helyzetben aktivizált szociopragmatikai funkciókat is betöltik. A szociopragmatikai szűrők univerzálisak, de a köztük kialakult rangsor minden beszédközösségben egyedi. A mély nyelvi szinteken lehetséges jelölteket az adott nyelvi helyzetben aktivizálódott szociopragmatikai funkciót is betöltő szűrők értékelik. A szociopragmatikai szűrők egymással hierarchiában állnak és áthághatóak, de az adott nyelvi helyzetben legmagasabban álló szűrő áthágása lehetetlen. Az egymással versengő nyelvi inputok

közül az lesz a sikeres, a megvalósult felszíni reprezentáció, amelyik a legoptimálisabban tölti be az adott nyelvi helyzetben releváns szociopragmatikai funkciót, egyben sikeresen áthaladva az adott szűrőn. Mivel az optimális jelölt nem hághatja át a legmagasabban rangsorolt nyelvi szűrőt, a felszíni reprezentációk által betöltött funkciókat (szűrőket) algoritmus alapú táblázatokban összesítve, az egyes szűrők közötti rangsor felállítható. Ez a szociopragmatikai szűrők között létrejött rangsor határozza meg végső soron az adott közösségben a kódváltás szociopragmatikai funkcióinak a működését.

A szociopragmatikai funkciókat Bhatt és Bolonyai a kódváltás irodalmának széleskörű tanulmányozását követően öt szűrőben egyesítette. Ez az öt szűrő a „Perspektíva” (*Perspective*), „Nyelvi hűség” (*Faith*), „Szolidaritás” (*Solidarity*), „Arc, arculat” (*Face*), és „Erő” (*Power*).

Bhatt és Bolonyai hipotézise szerint az Észak-Karolinában, diaszpórában élő magyar-amerikai emigráns beszédközösségben a szociopragmatikai szűrők rangsora a következő:

{Nyelvi hűség, Perspektíva} >> {Szolidaritás} >> {Arc, Erő}

4. A magyar-amerikai emigráns közösségek rövid áttekintése

A magyar-amerikai közösségek társadalmi és gazdasági helyzetüket tekintve meglehetősen heterogének, azonban a kivándorlás időpontja alapján egymástól jól elkülöníthető homogén csoportokba oszthatók. Az egyes csoportokba tartozó emigránsok hasonlóan jellemezhetőek az amerikai társadalomba való beilleszkedésük, asszimilációs törekvéseik és szocio-ökonómiai státuszuk alapján (Armstrong 1976; Clyne és Fernandez 2005; Fejős 2005).

A magyar kivándorlók első nagy hulláma (kb. 1,5 millióan) az 1870-1914-es időszakban hagyta el a történelmi Magyarország területét. Többségük szakképzett, vagy szakképzetlen munkásként a nagy ipari városok, bányák közelében telepedett le (Puskás 2000; Fenyvesi 2005). Elsősorban pénzkeresési szándékkal érkeztek, és nem akartak az Egyesült Államokban maradni (Papp 1981; Fenyvesi 2005). Alacsony végzettségük, erősen korlátozott angol nyelvtudásuk és az amerikai társadalom velük szemben tanúsított ellenszenvé (Fishman 1966) miatt ez a csoport nem tudott az amerikai társadalomba sikeresen integrálódni.

A következő kivándorlási hullámokban érkezők elsősorban politikai okok miatt hagyták el Magyarországot. Az Őszirózsás forradalom bukása után, 1921 és 1940 között, főleg magasan képzett liberális értelmiségiek, számuk 38 541-ra tehető, vándoroltak az Egyesült Államokba (Papp 1981), akik magas végzettségüknek köszönhetően elődeiknél sikeresebben illeszkedtek az amerikai társadalomba.

A következő nagy kivándorlási hullámban (a II. világháborút követően) főleg a két világháború közötti ún. neo-konzervatív magyar kormány támogatói, az ún. DP-k (*displaced persons*) érkeztek – körülbelül 26 000-en – az Egyesült Államokba (Papp 1981). Noha ezek a bevándorlók jelentős szellemi és kapcsolati tőkével rendelkeztek (Fishman 1966), őket főleg a

régi rendszerhez való lojalitás – a magyar nyelv és hagyományok amerikai környezetben való megtartása és kevésbé az amerikai társadalomba való beilleszkedés jellemezte.

Az 1956-os forradalom után 1956-ban és 1957-ben 35 705-en érkeztek az Egyesült Államokba (Papp 1981). Az amerikai társadalom általános szimpátiája övezte a Szovjet uralom ellen fellépő „szabadságharcosokat” (Falk-Bánó 1988), és ez a kedvező társadalmi fogadtatás valamint az otthoni politikai rendszerrel szemben érzett gyűlölet segítette az ebben a hullámban kivándoroltak amerikai társadalomba való beilleszkedését (Fishman 1966).

A következő nagyobb kivándorlási hullámban, az 1980-as években, kb. 175 000-en emigráltak (Fenyvesi 2005). Az 1990-es években pedig kb. 20 000-en vándoroltak az Egyesült Államokba (Papp Z. 2008). Az utóbbi két hullámban érkező emigránsok elsősorban gazdasági szempontból, a jobb megélhetés reményében hagyták el Magyarországot (Papp Z. 2008).

A 2000. évi amerikai népszámlálási adatok (US Census Bureau Figures 2000) alapján jelenleg 1 398 724 adatközlő vallotta magát magyar származásúnak, közülük 904 662-en első-, 494 062-en pedig másodgenerációs magyar-amerikainak. A magyar származású amerikaiak a 21. legnagyobb etnikai csoport az Egyesült Államokban (Fenyvesi 2005).

A mostani magyar-amerikai közösségeket magas szocio-ökonómiai státusz jellemzi – magasabban képzettek, mint az amerikai átlag: 35.3%-uknak egyetemi, vagy annál magasabb végzettsége szemben az amerikai 24%-kal. Az egy főre jutó éves jövedelem tekintetében is kedvezőbb a magyar-amerikai közösség helyzete, ahol az átlag eléri a 30 879 dollárt, szemben a 24 020 dolláros amerikai átlaggal (American Community Service Figures 2007).

5. A vizsgált közösség

2007-2008 folyamán Fulbright kutatói ösztöndíj keretében lehetőségem volt Észak-Karolinában, az ottani egyetem nyelvész-professzornőjével, az Optimalitás kétnyelvű alkalmazásának kidolgozójával, Bolonyai Ágnessel közösen 25 szociolingvisztikai interjút készíteni 39 adatközlővel a Raleigh-Durham-Cary által határolt „Research Triangle” terület magyar-amerikai emigráns beszédközösségében, a Magyar Klubban.

Az adatközlők közül harmincan első-, kilencen másodgenerációs beszélők, ez az arány egyébként jól tükrözi a Magyar Klub részvételi arányát is, ahol többségben vannak az elsőgenerációsok. A Magyar Klub elit szocio-ökonómiai státuszú – az adatközlők 74%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik, 41%-uk szellemi foglalkozású, vagy vezető beosztású – előregedő közösség (átlag életkor 59 év).

A magyar-amerikai közösség Észak-Karolinában viszonylag kis létszámú – népszámlálási adatok szerint (US Census Figures 2000) Észak-Karolinában 16 100-en vallották, hogy magyar-amerikai származásúak, és mindössze 940-en beszélnek magyarul. A közösség a fokozatos nyelvváltás stádiumában van, várhatóan a 3. generációra teljes lesz a nyelvcsere folyamata (Bartha 2002), vagyis a mostani másodgenerációs beszélők gyermekei feltehetően már nem fognak magyarul beszélni. Etnikailag zárt közösség, fő tevékenységi köre az autentikusnak vélt magyar kulturális hagyományok és a nyelv ápolása (Papp Z. 2008)

A másodgenerációs tagok beszélnek magyarul, de erősen csökkent magyar nyelvi kompetencia jellemzi őket. A nyelv már nem központi identitástudatuk kifejezésében (Bartha

2002) , őket a kétnyelvűség, a kétkultúrájúság, a kettős identitás jellemzi, a nyelvekhez, azon belül pedig a kódváltáshoz való pragmatikus hozzáállás jellemzi.

6. A kutatás módszertana

A kutatás során összesen 54 óra interjú (MP3 felvétel) készült el, ennek az átírt szövege alkotja a kutatás mintegy 2200 oldalnyi korpuszát.

A fentiekben jellemzett közösségben rögzített magnófelvételeken a kódváltási mintákat kvalitatív, szöveg-centrikus szempontból az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésre” elméleti keretben vizsgáltam. Vizsgálatom az elsőgenerációs beszédmintákra összpontosult, mivel a másodgenerációs beszélők kódváltási mintái a beszélők csökkent magyar nyelvi kompetenciája miatt kevésbé értelmezhetőek a fenti keretben.

A kvalitatív elemzéshez felhasznált példákban a kódváltott szövegrészt félkövér, dőlt betűkkel jelöltem. A magyar, illetve egyéb idegen nyelvű idézetek angol fordítása a példák alatt vagy után zárójelben megtalálható.

A kutatás kvantitatív szempontú elemzéséhez az adatközlők egy szociolingvisztikai kérdőívet is kitöltöttek. A kérdőív az adatközlők szociolingvisztikai jellemzéséhez (életkor, foglalkozás, emigrációban eltöltött idő, generációs hovatartozás, stb.); interperszonális (milyen nyelven beszél szüleivel, házastársával, gyermekével, stb.) funkcionális (milyen nyelven számol, imádkozik, álmodik, stb.) és a médiához kötődő nyelvhasználatukról; valamint a magyar és angol nyelvhez, a kódváltáshoz való hozzáállásukról és a magyar nyelvi és egyéb hagyományok

ápolására irányuló motivációjukról szolgált információval. A kérdőívben megadott adatokat számszerűsítettem, majd statisztikai programok segítségével (*Jump*, *SPSS*) elemeztem.

7. A kódváltás szociopragmatikai funkciói

Bhatt és Bolonyi a kódváltásról szóló szakirodalomban felbukkant összes szociopragmatikai funkciót összegyűjtötte, és 5 nyelvi szűrőként csoportosította. A kvalitatív elemzés során az összes szociopragmatikai jelentésteremtő funkcióval bíró kódváltást kigyűjtöttem, és a fentiek szerint csoportosítottam.

Mivel az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméleti kerete csak a szociopragmatikai funkcióval bíró kódváltási aktusokat foglalja magában, a kölcsönzéseket, mint például „kompjuter”, a földrajzi neveket, „Ray Road”, vagy egyéb tulajdonneveket, „Broadway” kihagytam az elemzésből.

Az alábbiakban néhány példával szemléltetem, hogy milyen kódváltási aktusok sorolhatóak a – szociopragmatikai funkciókat egyesítő – nyelvi szűrők csoportjába.

Bhatt és Bolonyai azokat a szociopragmatikai funkciókat sorolta a „Nyelvi hűség” (*Faith*) kategóriájába, amelyek „a jelentés pontosságát és a kifejezés gazdaságosságát biztosítják” (Bhatt és Bolonyai, megjelenés alatt: 6). Vagyis a kódváltásnak azok a szociopragmatikai funkciói tartoznak ide, melyek lehetővé teszik, hogy a beszélő a lehető leghűbben tudja kifejezni egy megnyilatkozás ideológiai, koncepcionális, vagy szociokulturális tartalmát.

Az első példa azt mutatja, hogyan tudja a beszélő egy megszólalás szociokulturális konnotációját – egy adott nyelv szociokulturális szövetbe ágyazódott jelentését – „Nyelvi hűség” kategóriájába sorolható kódváltás segítségével optimalizálni.

Az első példa az egyik interjú során hangzott el, amikor az interjúalany a magyar és amerikai-angol nyelvhasználatban rejlő kulturális különbségeket elemzi. Példaként felhossa a „*hi, how are you*”-t, ami a magyarban általában valódi érdeklődést jelöl, és részletesebb választ is igényel, míg az (amerikai-)angolban inkább csak egy üdvözlési forma, amire nem is feltétlenül várnak választ. (A példákban a számok az idézet sorainak a számát, a betűk az interakcióban résztvevő szereplőket jelzik.)

1. példa: „Nyelvi hűség”

- 1 A „elkezd egy beszélgetést, nekem mindig az az érzésem, hogy ***hi, how are you, hi,***
- 2 ***how are you,*** (szia, hogy vagy, hogy vagy?) ez olyan először olyan nagyon
- 3 furcsának gondoltam, hogy mit érdeklődik ez ...”

(szerző saját gyűjtése 2007-2008)

A mondat közepén (első sor) a adatközlő angolra vált, hogy az amerikai-angol nyelvhasználatra jellemző *hi, how are you* kifejezésnek az értelmét maximális pontossággal

visszaadja. Az angolra való váltás ezt a funkciót hatékonyan betölti, hiszen az angol kifejezés magyar megfelelője éppen annak pontos szociokulturális tartalmát nem adná vissza.

A második, az „Erő” (*Power*), kategóriába azok a kódváltások tartoznak, melyek segítségével a beszélő képes egy adott helyzetben résztvevő szereplők között feltételezett interperszonális hierarchiában saját maga számára az erősebb, a magasabb státuszú szerepet, vagy tekintélyt, társadalmi távolságot biztosítani (Bhatt és Bolonyai, megjelenés alatt: 14). A következő példában (2. példa) a beszélő a kódváltás (1. sor) segítségével tesz egy olyan értékelő állítást, amellyel egyben – ellentmondást nem tűrve – le is zárja a beszélgetést. Az angol kódváltás tehát egy értékítéletet fogalmaz meg, mintegy diszkurzív falat képezve a további megjegyzések előtt.

2. példa: „Erő”

1 A „De nem Sacher volt, sokkal jobb, mint a Sacher. ***But it was very good.***”

(de nagyon finom volt)

(szerző saját gyűjtése 2007-2008)

A beszélgetés ilyen fajta lezárásával a beszélő azt fejezi ki, hogy az ő kompetenciájába tartozik eldönteni, hogy akarja-e folytatni a beszélgetést, vagy sem. Ebben az esetben a beszélő a

kódváltás segítségével erősíti a megnyilatkozás diszkurzív erejét, ezzel magát a hallgatósággal feltételezett hierarchiában magasabb pozícióba helyezve.

A „Szolidaritás” (*Solidarity*) kategóriája a kódváltás azon szociopragmatikai funkcióit egyesíti, melyek segítségével a beszélő képes a vele egy adott interakcióban résztvevő egyénekkal szolidaritást, összetartozást, közelséget, intimitást, stb. kifejezni (Bhatt és Bolonyai, megjelenés alatt: 19-20).

Az alábbi példában (3. példa) az egyik adatközlő angolul beszél, mert az interjún jelen van a fia is, aki bár ért magyarul, nem beszél elég jól, ezért a kedvéért angolul beszél. A második sor közepén azonban visszavált magyarra, mert tudatosul benne, hogy a két másik résztvevő, a két interjúztató magyar anyanyelvű, akikkel a magyar a közös nyelv, nem az angol.

3. példa: „Szolidaritás”

- 1 A „*I was just talking to Béla*, Béla bácsi *and he was* (éppen Béla, Béla bácsival
- 2 beszélgettem), magyarul beszélek, mert magyarul akarjátok hallani”.

(szerző saját gyűjtése 2007-2008)

A kódváltás tehát a szolidaritás szociopragmatikai funkcióját látja el. A beszélő az angol nyelvhasználattal először a fiával való szolidaritást fejezi ki, a magyarra való váltással pedig azt

jelzi, hogy fontosabb számára, hogy a szituáció választott kódjának – ami a magyar nyelv – megfeleljen, kifejezve ezzel a helyzettel való szolidaritását.

A kódváltás szociopragmatikai funkcióit gyűjtő negyedik kategória az ún. „Arc, arculat” (*Face*), amelybe azok a szociopragmatikai nyelvi eszközök tartoznak, melyek a beszélők társadalmilag betöltött, vagy betöltendő arculatuk, „image”-ük kialakítását, felépítését segítik elő. Illetve, ha valamilyen támadás éri az általuk elképzelt, vagy felépített társadalmi arculatot, akkor ezen nyelvi eszközök segítségével, ennek hatását minimalizálják.

A következő szituációban az egyik adatközlőt egy nyolcvan éves, de testileg, szellemileg rendkívül aktív idős urat (B) az egyik női – nála jóval fiatalabb – interjúztató megkéri arra, hogy nyisson ki egy üveg bort, ami egy sztereotipizált női-férfi interakcióban férfi szerep. Az idős úr nem tudja kinyitni a bort, amit aztán egy – az interjún szintén résztvevő – fiatalabb férfi nyit ki. Erre az idős úr felesége (A) tesz egy szarkasztikus megjegyzést, hogy „nahát a Gábor ügyesebb, mint te”.

4. példa: „Arc, arculat”

- 1 A „Hát a G... ügyesebb, mint te?”
- 2 B „Uh, egy *crude force* (nyers erő) kell hozzá.”

(szerző saját gyűjtése 2007-2008)

Az idős úr, akinek fontos, – főleg a két fiatalabb női interjúztató előtt bizonyítani – hogy elég erős és ügyes kinyitni egy üveg bort, ezzel eleget téve a feltételezett, sztereotipizált férfi szerepének, a felesége szarkasztikus megjegyzése által veszélyeztetve érzi a kompetens férfi image-ét. Ezért angolra váltva megjegyzi, hogy „egy crude force (nyers erő) kell ide”. Az angol kódváltás enyhíti a „nyers erő” megnyilatkozás valódi tartalmát, – mellyel valójában elismerné, hogy egy fiatalabb férfival szemben neki az hiányzik – így az ő társadalmi arculatára tett szarkasztikus megjegyzés súlyát is.

Az ötödik – „Perspektíva” (*Perspective*) – azok a kódváltás által betöltött szociopragmatikai funkciók sorolhatók, melyek segítségével a nyelvi interakcióban résztvevő egyének képesek kijelölni az interakció valódi keretét, hangsúlyozni, hogy milyen nézőpontból értelmezendő egy adott megnyilatkozás (Bhatt és Bolonyai, megjelenés alatt: 27-28).

Ebbe a csoportba tartozik például az ún. „mellékes” (*off-stage*) megjegyzés, amikor a beszélő a kódváltással jelzi, hogy perspektívát vált. Az alábbi beszélgetés (5. példa) egy interjú része, amikor is az egyik alany, egy 84 éves magyar-amerikai hölgy (A), aki nagyon csinos, és ad magára, észreveszi, hogy csak az egyik fülében van fülbevaló. Erre a férje ironikusan reagál (B), hogy akkor az egészet újra kell csinálni, majd angolra vált, és hozzá teszi, hogy „*rewind the tape now*”, vagyis „azonnal tekerd vissza a szalagot”, ezzel jelezve, hogy mintegy kilép az interjúalany szerepéből, és átvéve az interjú irányítását, felszólítja – ironikusan – a két interjúztatót, hogy azonnal tekerjék vissza a szalagot, mert hiszen a felesége fülbevaló nélkül beszélt eddig.

5. példa: „Perspektíva”

1 A „Most veszem észre, nincs fülbevalóm.”

2 B „Az egészset újra kell csinálni.”

3 ...

4 B „*Rewind the tape now*”.

(Azonnal tekerd vissza a szalagot.)

(szerző saját gyűjtése 2007-2008)

Az angolra való váltással tehát a beszélő jelzi, hogy perspektívát vált, és ezzel mintegy az interjú keretében egy képzeletbeli zárójelbe helyezi a megjegyzését, hangsúlyozva ezzel annak ironikus „komolytalanságát”.

8. A nyelvi szűrők interakciója

Fentiekben példákat láttunk arra, hogy milyen szociopragmatikai funkciókat tölthet be a kódváltás. Mint korábban említettem, az öt fő csoportba gyűjtött funkciók egyben szűrőként is szolgálnak, vagyis egy adott beszédhelyzetben a nyelvi jelölteket megszűrjük abból a szempontból, hogy melyik nyelvi forma, a kódváltott, vagy az egynyelvű jelölt tölti be optimálisan az adott interakcióban szükséges szociopragmatikai funkciót. Ezek a szűrők

egymással interakcióban választják ki az optimális jelöltet. A szűrők univerzálisak, de a köztük lévő rangsor minden beszédközösségben más. Mivel az egymással versengő nyelvi jelöltek közül sikeresen megvalósult felszíni reprezentáció, az optimális jelölt nem hághatja át az adott nyelvi helyzetben aktivizálódott legmagasabban álló nyelvi szűrőt, az optimális jelölteket és az általuk betöltött szociopragmatikai funkciókat megvizsgálva és algoritmus alapon összegezve, az adott közösségre jellemző nyelvi szűrők rangsora megállapítható.

Az első táblázat két szűrő-funkció – a Perspektíva és Szolidaritás – interakcióját szemlélteti. A felső sorban a szűrők találhatóak, az első hasámban pedig a lehetséges jelöltek, nyelvi inputok – ebben az esetben – egy kódváltott és egy magyar egynyelvű jelölt. A kis nyíl azt mutatja, hogy melyik jelölt tölti be a legoptimálisabban az adott helyzetben releváns szociopragmatikai funkciót, és nyeri el a felszíni reprezentációt. A csillag azt jelzi, hogy melyik nyelvi input melyik szűrőt hágha át, mivel nem felel meg az általa képviselt funkciónak, vagyis kirostálódik rajta. A felkiáltójel azt jelzi, hogy az adott helyzetben a legmagasabb rangú szűrőn nem halad át a nyelvi jelölt, tehát felszíni reprezentációja lehetetlen.

1. táblázat: Perspektíva és Szolidaritás interakciója

Jelöltek	Perspektíva	Nyelvi hűség	Szolidaritás	Arc	Erő
a. ⇒ Magyarról angolra: „Rewind the tape now.”			*		
b. Magyar: Azonnal tekerd vissza a szalagot.	*!				

Az első táblázatban ábrázolt korábban vizsgált 5. példa azt mutatja, hogy a beszélő az angolra való kódváltás segítségével a lehető legoptimálisabban fejezi ki, hogy megjegyzése nem tartozik szervesen az interjú kerete által meghatározott beszélgetésbe, hanem a keretből mintegy kilépve tesz egy ironikus megjegyzést. Ebben az interakcióban tehát két: egy angolra váltott és egy magyar egynyelvű jelölt verseng egymással azért, hogy a lehető legoptimálisabban töltsé be az interakcióban a beszélő által kifejezni akart funkciót, vagyis, hogy megnyilatkozása valójában interjún kívüli megjegyzés, kiemelve egyben annak ironikus tartalmát. A kódváltott jelölt tehát eleget tesz a Perspektíva szűrő által megkövetelt funkciónak, viszont nem felel meg a Szolidaritás szűrőnek, hiszen az angol mondat eltér az interjún résztvevők közös nyelvétől, a magyartól.

A magyar egynyelvű jelölt megfelel a Szolidaritás szűrőnek, hiszen az interjú alapértelmezett, a résztvevők összetartozását kifejező közös nyelvi kód része. Ugyanakkor a magyar egynyelvű jelölt nem fejezi ki olyan optimálisan a beszélő azon kommunikációs szándékát, hogy az eredeti interjúkeretből mintegy kilépve egy ironikus megjegyzést tegyen. Az egynyelvű jelölt tehát nem halad át a Perspektíva szűrőn.

Tapasztalati úton, a megvalósult felszíni reprezentációból kiindulva lehet felállítani egy adott beszédhelyzetben két vagy több szűrő interakciójában a szűrők egymással szembeni rangsorát. Az Optimalitás elméleti keretében az egymással versengő nyelvi inputoknak szűrőkön kell áthaladnia, és az a szűrő, amin a megvalósult felszíni reprezentáció átmegy, a másik potenciális jelölt(ek) azonban kiesik(nek), magasabb rendű. A fenti példában a kódváltott jelölt sikeresen áthalad a Perspektíva szűrőn, de nem tesz eleget a Szolidaritás követelményének, amit

egy csillag jelöl. A magyar egynyelvű jelölt átmege a Szolidaritás szűrőn, de kiesik a Perspektíva szűrőn, amit szintén csillag jelez. A megvalósult nyelvi input a kódváltott jelölt, aminek át kell haladnia az adott interakcióban magasabban elhelyezkedő nyelvi szűrőnek, vagyis a Perspektíván. Mivel az optimális jelöltnek minden esetben át kell haladnia a legmagasabban elhelyezkedő szűrőn, így a Perspektíva szűrő megszegése kizárja a felszíni reprezentációt, amit a táblázatban felkiáltójel jelöl.

A fenti táblázatban bemutatott algoritmus alapú összegzés alapján tehát a Perspektíva magasabb rendű szűrő, mint a Szolidaritás. A másik három nyelvi szűrő, a Nyelvi hűség, az Arc és Erő nem aktivizálódtak ebben az interakcióban.

A következő táblázat (2. táblázat) a Nyelvi hűség és Szolidaritás interakcióját mutatja be. Az első példában bemutatott szövegrészletben a beszélő a kódváltás segítségével kívánja szemléltetni az amerikai-magyar és magyar nyelvi kifejezések eltérő szociokulturális konnotációját. A kódváltás funkciója tehát eleget tesz a Nyelvi hűség funkciójának, áthaladva ezen a szűrőn. A kódváltott jelölt azonban megszegi a Szolidaritás szűrőt, hiszen eltér az interjú során az interakcióban résztvevő szereplőkkel közösen használt nyelvi kódtól, a magyartól. A táblázatban ezt egy csillag jelöli. A potenciális másik nyelvi jelölt, a kódváltás magyar egynyelvű megfelelője eleget tesz a Szolidaritás funkciónak, de nem teljesíti a Nyelvi hűség funkcióját.

2. táblázat: Nyelvi hűség és Szolidaritás interakciója

Jelöltek	Perspektíva	Nyelvi hűség	Szolidaritás	Homlokzat	Arc
a. ⇒ Magyarról			*		

angolra: „... <i>hi</i> <i>how are you, hi,</i> <i>how are you, ...</i> ”					
b. Magyar: Szia, hogy vagy, hogy vagy?		*!			

Mivel a kódváltott nyelvi jelölt valósul meg, a Nyelvi hűség szűrő magasabb rendű, mint a Szolidaritás. A másik három szűrő, a Perspektíva, az Arc és az Erő nem aktivizálódik ebben az interakcióban.

A harmadik táblázat három szűrő interakcióját mutatja be. Ebben a szituációban egy magyar-amerikai férfi (A) arról beszél, hogy milyen fontos megismerni saját családunk történelmét, és hogy ő éppen emiatt minden információt összegyűjt a fia, Daniel számára. Az interjún részt vesz az adatközlő első házasságából származó lánya (A), aki ugyan beszél magyarul, sokkal könnyebben fejezi ki magát angolul. Az interjú nyelve egyébként ebben az esetben is magyar. Az adatközlő lánya végighallgatja apja beszédét, majd miután meghallja, hogy a fia számára gyűjti a családi ereklyéket, a lányát meg sem említve, angolul felcsattan, hogy mennyire rosszul esik ez neki.

6. példa: Szolidaritás, Arc és Erő interakciója

1 A „Szeretem a történelmet. Gyűjtöm a fiamnak az

2 információt. Ő szereti a történelmet.”

...

3 I1 „Mi az értelme? Mért fontos, hogy tudjuk a történelmünket?”

4 A „Minden fontos.”

...

5 B „I just can't believe that you said that you are gathering that

6 for Daniel. I am so offended.”

(Egyszerűen nem hiszem el, hogy azt mondtad, hogy Danielnek gyűjtöd azt [a családi információkat]. Nagyon rosszul esik.)

7 A „Everybody who is interested.”

(Mindenkinek, aki érdeklődik.)

8 B „I am so offended, so offended.”

(Nagyon, nagyon rosszul esik.)

9 A „*Everybody who is interested. Well, you never showed a*

10 *whole lot of interest.*”

(Mindenki(nek), aki érdeklődik. Hát, te sosem mutattál túl nagy érdeklődést.)

Az apa a számára – különösen a két idegen interjúztató (I1, I2) jelenlétében – kínos helyzetben igyekszik megvédeni a lánya részéről ért apa-képét veszélyeztető kritikát. Az apa egyből átvált angolra, ezzel szolidaritást vállal a lányával, de elutasítja a kritikát, és mintegy szemrehányóan visszavág a lánynak, hogy nem mutatott elég érdeklődést. Ha magyarul

mondaná, akkor sokkal erőteljesebb lenne az üzenet tartalma, hiszen a magyar nyelv az apa erősebb nyelve, és a lánya számára nehézséget jelent magyarul kifejezni magát. A magyar mondat tehát sokkal erőteljesebben hatna, így az apa egyből vissza tudná szerezni egy olyan apa tekintélyét, aki nem tűri az ilyenfajta ellentmondást, ezzel eleget téve a homlokzat és az erő szociopragmatikai funkciójának. A magyar nyelvi jelölt ugyanakkor áthágná a lányával vállalt szolidaritást, a közös nyelvi kódot. Az angol kódváltott választás tehát azt jelzi, hogy az apa számára fontosabb a szolidaritás, mint a másik két funkció.

3. táblázat: Szolidaritás, Arc és Erő interakciója

Jelöltek	Perspektíva	Nyelvi hűség	Szolidaritás	Arc	Erő
a. ⇒ Magyarról angolra: <i>“Everybody who is interested. Well, you never showed a whole lot of interest.”</i>				*	*
b. Magyar: Mindenki(nek), aki érdeklődik. Hát, te sosem mutattál túl nagy érdeklődést.			*!		

Ismét algoritmusszerűen rangsorolva azt a szűrőt, amin a felszíni reprezentáció sikeresen áthalad (Szolidaritás), és a többit, amin a másik potenciális jelölt halad át sikeresen (Arc, Erő), azt láthatjuk, hogy a Szolidaritás magasabb rendű szűrő, mint a másik kettő. A Perspektíva és Nyelvi hűség szűrők ebben a helyzetben nem aktivizálódtak.

A fenti táblázatok eredményeit összegezve tehát azt látjuk, hogy a Perspektíva magasabb rendű szűrő, mint a Szolidaritás:

Perspektíva >> Szolidaritás (1. táblázat)

a Hitelesség magasabb rendű, mint a Szolidaritás:

Hitelesség >> Szolidaritás (2. táblázat)

a Szolidaritás pedig magasabb rendű szűrő, mint az Arc és az Erő:

Szolidaritás >> Arc, Erő (3. táblázat)

Az Arc és Erő interakciójában a két szűrő között nem jött létre konfliktus, mint ahogy nem találtam példát arra sem, hogy a Perspektíva és a Nyelvi hűség szűrők egymással konfliktusba kerülnének. Így feltételezhető, hogy ezek a szűrők egymással azonos szinten állnak a szűrők rangsorában.

Mivel a szűrők hierarchiája egy közösségen belül állandó, a fenti algoritmus-alapú táblázatokat összegezve megállapíthatjuk, hogy a szűrők hierarchiája a vizsgált magyar-amerikai emigráns beszédközösségben:

{Nyelvi hűség, Perspektíva} >> {Szolidaritás} >> {Arc, Erő}

9. Következtetések, kitekintés

Disszertáciomban a Bhatt és Bolonyai által kidolgozott „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméleti keret gyakorlati alkalmazhatóságát kívántam szemléltetni az Észak-Karolinában élő magyar-amerikai beszédközösségre jellemző kódváltási minták leírásával.

Ennek érdekében kvalitatív módszerekkel elemeztem az egyes kódváltások szociopragmatikai funkcióit, majd táblázatok segítségével bemutattam az adott beszédhelyzetekben aktivizálódott nyelvi szűrők interakcióját.

A kódváltási mechanizmusok teljesebb megértése érdekében szociolingvisztikai szempontból elemeztem a vizsgált közösséget. Adatközlők az interjúk során kitöltöttek egy kérdőívet, amit én kvantitatív módszerekkel feldolgoztam, és statisztikai szempontból is megvizsgáltam.

A fenti vizsgálatok eredményeképpen azt a következtetést vontam le, hogy a másodgenerációs adatközlők főleg a csökkent magyar nyelvi kompetenciájukat ellensúlyozzák az angolra való váltások segítségével. Ugyanakkor a másodgenerációs beszélők sokkal kedvezőbben ítélik meg a kódváltást elsőgenerációs társaiknál. Számukra a kódváltás kettős nyelvi identitásuk leghatékonyabb kifejező eszköze.

Az elsőgenerációsok körében sokkal ritkábban fordul elő a csökkent kompetencia ellensúlyozására a kódváltás, ugyanakkor a másodgenerációsokhoz képest jóval ellentmondásosabban ítélik meg a kódváltást. Azok az elsőgenerációs adatközlők, akik számára a tiszta magyar nyelv a magyar identitás megőrzésének és kifejezésének legautentikusabb eszköze, elítélik és tudatosan tartózkodnak a kódváltástól.

Összességében a kódváltás az első- és másodgenerációs beszélők nyelvhasználatában egyaránt betölthet – a csökkent magyar nyelvi kompetenciát ellensúlyzó – funkcionális és – a nyelvi kommunikációs eszközkészletet hatékonyan – kiegészítő szerepet. Előbbi inkább a másodgenerációsok nyelvhasználatára, utóbbi az elsőgenerációsokéra jellemző.

Jelen disszertáció kísérletet tesz arra, hogy feltárja a kódváltás összetett jelentésteremtő funkcióját szociolingvisztikai interjúk szövegelemzése alapján. A kódváltás – főleg az interperszonális viszonyokat jelölő és megteremtő – szociopragmatikai funkcióinak árnyaltabb megértéséhez azonban szükséges lenne több spontán nyelvi szituációban rögzített adat.

Mivel az „Optimalitás a kétnyelvű nyelvhasználat elemzésére” elméleti keret csak a kódváltás szociopragmatikai funkciókat betöltő szerepét vizsgálja, a csökkent kompetenciával rendelkező – másod- és harmadgenerációs adatközlők – kódváltási mintáit ebből a szempontból nem elemeztük. A kódváltás mechanizmusának teljesebb megértéséhez érdemes lenne a jövőbeni kutatás irányát erre is kiterjeszteni.

A tézisekhez felhasznált irodalom:

American Community Service Figures (2007) (internet site)

Armstrong, J.A. (1976). Mobilized and Proletarian diasporas. *American Political Science Review*, 70, 2:393-408.

Auer, P. (1984). *Bilingual Conversation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing company.

Auer, P. (1998). Introduction. Bilingual conversation revisited. In: Auer, P. (ed.) *Code-switching in Conversation*, 1-24. London and New York: Routledge

Bartha, Cs. (2002). Nyelvhasználat, nyelvmegtartás, nyelvcseré amerikai közösségekben. In Kovács, N. & Szarka, L. (eds.) *Tér és terep, Tanulmányok az etnicitás kérdésköréből*, 111-136. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Blom, J. & Gumperz, J.J. (1972). Social meaning in linguistic structure: Code-switching in Norway. In Gumperz & Hymes (eds.). *Directions in Sociolinguistics: the Ethnography of Communication*, 407-434. Oxford: Basil Blackwell.

Bhatt, R.M. & Bolonyai, Á. (forthcoming). Code-switching and the optimal grammar of bilingual language use. *Bilingualism: Language and Cognition*.

Clyne, M. & Fernandez, S. (2005). Period of residence as a factor in language maintenance: Hungarian-English bilingualism in Australia as a case study, *International Journal of Applied Linguistics*, 150:1-18.

Falk-Bánó, K. (1988). Characteristics of language shift in two American Hungarian bilingual communities, *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*, 24: 161-170.

Fejős, Z. (2005). Diaszpóra és az „amerikai magyarok – háttér egy fogalom alkalmazhatóságához, In *Tanulmányok a diaszpóráról*, Kovács, N. (ed.). Budapest: Gondolat.

Fenyvesi, A. (2005). Hungarian in the USA. Fenyvesi, A. (ed.). *Hungarian Language Contact Outside Hungary. Studies on Hungarian as a Minority Language*, 265-318. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Fishman, J. (1966). *Hungarian Language Maintenance in the US*. Bloomington: Indiana University.

Gafaranga, J. (2005). Demythologizing language alternation studies: conversational structure vs. social structure in

- bilingual interaction, *Journal of Pragmatics*, 37: 281-300
- Gal, S. (1979). *Language Shift. Social Determinants of Linguistic Change in Bilingual Austria*. New York: Academic Press.
- Gal, S. (1988). The political economy of code choice. In: Heller, M. (ed.) *Code-switching. Anthropological and Sociolinguistic perspectives*, 245-264. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton de Gruyter.
- Gumperz, J.J. (1982). *Discourse Strategies*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- McClure, E. & McClure, M. (1988). Macro- and micro-sociolinguistic dimensions of code-switching. In: Heller, M. (ed.) *Code-switching. Anthropological and sociolinguistic perspectives*, 25-51. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Myers-Scotton, C. (1983). The negotiation of identities in conversation: A theory of markedness and code choice, *International Journal of the Sociology of Language* 44: 115-36
- Myers-Scotton, C. (1993a [1997]). *Duelling Languages: Grammatical Structures in Code-switching*. New York: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, C. (1993b). *Social Motivations for Code-switching: Evidence from Africa*, Oxford: Clarendon Press.
- Myers-Scotton, C. (1998). A theoretical introduction to the Markedness Model. In: Myers-Scotton, C. (ed.), *Codes and Consequences: Choosing Linguistic Varieties*, 18-38. New York: Oxford University Press.
- Myers-Scotton, C. (2000). The matrix language frame model: Development and responses. In: Jacobson, R. (ed.). *Code-switching Worldwide*, 2: 23-58.
- Papp, S.M. (1981). *Hungarian Americans and Their Communities of Cleveland*. Cleveland: Cleveland State University.
- Papp Z.A., (ed.) (2008). *Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Magyar Külügyi Intézet: Budapest.
- Prince, A. & Smolensky, P. (1993). *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*. Manuscript, University of Colorado and Rutgers University.
- Prince, A. & Smolensky, P. (2004). *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*.

- Massachusetts, USA: Blackwell.
- Puskás, J. (2000). *Ties that Bind, Ties that Divide*. New York: Holmes & Meier.
- Stroud, Ch. (1992). The problem of intention and meaning in code-switching, *Text*, 12: 127-155.
- Stroud, Ch. (1998). Perspectives on cultural variability of discourse and some implications for code-switching. In:
Auer, P. (ed.) *Code-switching in Conversation. Language Interaction and Identity*, 321–348. London, New York: Routledge.
- Torras, M-C. & Gafaranga, J. (2002). Social identities and language alternation in non-formal institutional bilingual talk: Trilingual encounters in Barcelona, *Language in Society*, 31: 527-548.
- US Census Bureau Figures (2000) (internet site)
- Wei, L. (1995). Code-switching, preference marking and politeness in bilingual cross-generational talk: Examples from a Chinese community in Britain, *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 16: 197-214.
- Wei, L. (1998). The 'why' and 'how' questions in the analysis of conversational code-switching. In: Auer, P. (ed.) *Code-switching in Conversation*, 156-176. London and New York: Routledge
- Wei, L. (2005). "How can you tell?" Towards a common sense explanation of conversational code-switching, *Journal of Pragmatics*, 37: 375-389.
- Woolard, K.A. (1988). Code-switching and comedy in Catalonia. In: Heller, M. (ed.) *Code-switching. Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*, 53-76. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Woolard, K.A. (1989). *Double talk, Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*. Stanford: Stanford University Press.

Az értekezés körében megjelent publikációk:

- Kovács Tímea (2005). Kétnyelvűség, nyelvi interferencia. A Balassi Bálint Intézet magyar nyelv kurzusán részt vevő angol-magyar kétnyelvű diákok nyelvhasználati sajátosságainak szociolingvisztikai szempontú elemzése. *Hungarológiai évkönyv*, 6 (1): 104-114.
- Kovács Tímea (2005). Kétnyelvűség, nyelvi interferencia. Gaál Béla (szerk.) *Acta Periodica MűTF*, 1 (2): 229-264.
- Kovács Tímea (2006). „Beragadtam két nemzetiség között”. Az igekötők sajátos használata angol-magyar kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában. *Journal of Teaching Hungarian as a Second Language and Hungarian Culture* 2, 1 (2): 138-151.
- Kovács Tímea (2007). „És szerintem ebben a múlt négy évben megint kezdettem próbálni magyarul beszélni”. Az igekötők vizsgálata angol-magyar beszédprodukciónban Myers-Scotton mátrix modelljének keretében. *Modern nyelvoktatás*, 13 (2-3): 91-99.
- Kovács Tímea (2006). Kétnyelvűség, interferencia jelenségek. In: Klaudy Kinga, Dobos Csilla (szerk.) *A világ nyelvei és a nyelvek világa*. A XV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai 2. kötet: 46-51. Miskolci Egyetem.
- Kovács Tímea (2009). The applicability of the Optimality Theory for bilingual grammar for the description of code-switching patterns in the Hungarian-American community in North Carolina, USA. Gaál Béla (szerk.) *Acta Periodica MűTF*, 6 (6).
- Kovács Tímea (2010). Kódváltás az Optimalitás keretében: elméleti bevezetés. In: MANYE XX. Konferencia, Debrecen. Konferenciakötet (megjelenés alatt).
- Kovács Tímea (2010). A kódváltás szociopragmatikai törvényszerűségei az Optimalitás elméleti keretében. In: 16. Élőnyelvi Konferencia, Beregszász. Konferenciakötet (megjelenés alatt).